

مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، ۱۳۹۱

با همکاری:

شورای اجتماعی وزارت کشور، شورای اسلامی شهر تهران، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، مؤسسه تحقیقات تعاون دانشگاه تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران، مرکز پژوهش‌های کردسگری دانشگاه تهران، دفتر پژوهش‌های رادیو، فرهنگستان علوم، مؤسسه تصویر شهر (سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران)، شرکت صنعتی هوایار، انتشارات مبتکران، انجمن اقتصاد اسلامی ایران، انجمن جامعه‌شناسی، آموزش و پرورش ایران، مؤسسه پژوهشی توسعه‌رایمند

جلد یکم:

آسیب‌های اجتماعی خانواده

نابسامانی، خشونت و طلاق

انجمن جامعه‌شناسی ایران

و

شورای اجتماعی کشور

فهرست

- ۹ نوشته میرطاهر موسوی دیباچه
- ۱۳ نوشته سیدمرتضی میرباقری مقدمه
- افزایش تحصیلات زنان، عدم تعادل در ساختار خانواده و تجربه تضاد و خشونت در زندگی زناشویی نوشته منصوره اعظم آزاده، مریم رجبزاده ۱۵
- بررسی چگونگی بازنمایی رسانه‌ای خشونت خانوادگی در مطبوعات داخلی نوشته لیلا ابراهیمیان، مصطفی رضایی ۴۳
- رابطه حمایت اجتماعی و سرمایه اجتماعی با همسرآزاری نوشته جعفر بهادری خسروشاهی، تورج هاشمی نصرت‌آباد ۶۱
- تحلیل نظری سازه تعهد در روابط زناشویی نوشته داوود بهزاد ۷۷
- تحولات نگرشی و تغییرات ساختاری پیش‌روی خانواده متعارف ایرانی (بر اساس تحلیل ثانویه داده‌های ملی) نوشته علی جنادله، مریم رهنما ۹۵
- خشونت علیه زنان نوشته مجتبی حمایت‌خواه جهرمی، حسین قائمی‌فر، بهزاد رشنودی، ساجده قاسمیان‌پور ۱۳۱
- بررسی تحقیقات آسیب‌شناسی اجتماعی خانواده در ایران طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰: روند، الگوها و گرایش‌ها نوشته محمدعلی زکی ۱۵۱

بررسی مقایسه‌ای تأثیر استفاده از رسانه‌های مختلف (داخلی / خارجی)
 بر میزان سازگاری جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر اهواز با والدین‌شان در
 زمینه مد نوشته محمدباقر کوپایی، فاطمه جاویدی ۱۶۵
 بازتاب «خشونت علیه زنان» در ادبیات معاصر ایران: بررسی موضوعی
 داستان‌های کوتاه صادق هدایت از منظر جامعه‌شناسی ادبیات

نوشته پاکسیما مجوزی ۱۸۵
 مقایسه باورهای غیرمنطقی و ارزش‌ها در زنان متقاضی و غیرمتقاضی
 طلاق در شهر بندرعباس نوشته رضا معصومی ۲۰۵
 تأثیر جامعه‌پذیری بر اعمال خشونت خانگی علیه زنان در شهر خرم‌آباد
 در سال ۱۳۸۶ نوشته پروانه نژادسبزی ۲۲۳
 فراتحلیل پژوهش‌های طلاق در کلان‌شهر تهران

نوشته نورو هاشم‌زهی، لادن بهدادمنش ۲۴۵
 خشونت علیه زنان در فضای خصوصی و عمومی و عوامل مؤثر بر آن
 در شهرستان ارومیه نوشته زهرا همت‌زاده، سوسن باستانی ۲۷۳
 توسعه و طلاق: با تأکید بر نقش زنان
 نوشته نریمان یوسفی، حسام خدامرادی ۲۸۹

دیباچه

با نگاهی گذرا به سیر تحول جوامع انسانی می‌توان دریافت که انسان، حیات
 جمعی و آسیب‌های اجتماعی همزاد یکدیگرند. «آسیب‌های اجتماعی»، اگرچه
 باید خاطر نشان کرد واقعیتی دیرپا محسوب می‌شود، لیکن مفهومی نسبتاً
 نوظهور و مربوط به دوره ضرب‌آهنگ سریع توسعه پس از انقلاب صنعتی است
 که با خود مهاجرت وسیع، انباشت جمعیت شهری، رشد شتابان شهرها و
 کلان‌شهرها، تغییر نوع و شکل روابط انسانی و ظهور عصر جدید، تکثیر و
 تجمع آسیب‌های اجتماعی را به همراه داشته است.

از این رو، برخی تحلیل‌گران بروز و تشدید انحراف‌ها و آسیب‌ها را محصول
 توسعه دانسته، بر آن خرده گرفته و توسعه را به تازیانة نقد و نفرین نواخته‌اند.
 لیکن بر اهل خرد نیک هویدا است که توسعه اصولی، ذاتاً واجد بار اخلاقی
 است، نیل به رفاه مادی و معنوی جامعه را توأمأ مدنظر دارد، و افزایش
 ناملايمات و کجروی‌ها حاصل اجرای ناصحیح برنامه‌های توسعه و فارغ از
 مقتضیات فرهنگی، اجتماعی و تاریخی جامعه است.

در انتهای هزاره دوم و در آغاز سومین هزاره، مسائل و آسیب‌های اجتماعی
 بیش از پیش خود را به بشریت تحمیل کرده‌اند و در جوامع گوناگون، اعم از
 توسعه یافته، در حال توسعه و یا کم‌تر توسعه یافته، به اشکال و گونه‌های
 متفاوت جاری شده‌اند.

سرزمین ایران نیز از این واقعیت مستثنا نبوده و بنا بر دلایل متعددی نظیر
 موقعیت ژئوپلیتیکی، سابقه تاریخی، تغییرات جمعیتی، رشد شتابان شهرها،
 اجرای برنامه‌های متنوع و گاه متضاد توسعه در یکصد سال اخیر، ناپایداری
 اجتماعی و سیاسی، رویه‌های مدیریتی و حکمرانی، شکاف‌های اجتماعی،

وضعیت مبهم سرمایه و اعتماد اجتماعی در دوره‌های طولانی، فقدان یا ضعف عرصه عمومی، نگاه آمرانه و عمودی به مقوله تغییرات اجتماعی و لاجرم آسیب‌ها و راه‌حل‌های آن، استحاله عرصه عمومی و بلعیده شدن آن توسط عرصه سیاسی، نبود تعادل میان خرده‌نظام‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، نگاه مکانیکی و غیرعلمی به مسئله تغییرات اجتماعی و درک نادرست از این نکته که این تغییرات از درون هنجارهای اجتماعی می‌جوشند و بایستی در قالب عرصه عمومی محقق شوند، نه صرفاً بخشنامه‌های اداری و دستورالعمل‌های دولتی (!)، شاهد گسترش بی‌رویه آسیب‌ها و ناهنجارهای اجتماعی‌ای هستیم که انباشت، پیچیدگی و چندلایه شدن آن‌ها تهدیدی قابل توجه است که باید بدان پرداخته شود.

نکته قابل تأمل این‌که در توجه به آسیب‌ها و دستیابی به راهکارهای کاهش و کنترل آن «علم آسیب‌شناسی» خود دچار آسیب شده است! نگاه سیاسی، رویکرد ایدئولوژیک، روزمره‌شدن، کوچک‌نمایی و بزرگ‌نمایی تفسیر و تحلیل آسیب‌ها بدون یک دستگاه نظری کارآمد و متناسب با جامعه از جمله دغدغه‌های امروزی این حوزه است.

نگران‌کننده‌تر این‌که، با وجود انباشت آسیب‌ها در جامعه و شکل‌گیری نوعی «شورش سفید» (که همان تنوع، تراکم و پیچیدگی و چندلایه شدن انحراف‌ها و پیدایش «مرحله بحران اجتماعی» است) و علی‌رغم تلاش‌های صورت‌پذیرفته، دست‌مان از حیث تدوین «اطلس آسیب‌های اجتماعی» مبتنی بر یافته‌های دقیق علمی و آماری (که به‌عنوان ابزاری بسیار مؤثر در اختیار سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی کشور در همه سطوح قرار گیرد) خالی است. با این‌گفتار موجز، مناسب است جایگاه برگزاری دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران مطرح شود.

نخستین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی را انجمن جامعه‌شناسی ایران با همت والا و ستودنی استاد ارجمند، شادروان دکتر محمد عبداللهی، ریاست وقت انجمن، در سال ۱۳۸۱ برگزار کرد و مجموعه مقالات همایش نیز متعاقباً در شش جلد منتشر شد که از جمله منابع ارزشمند علمی و پژوهشی برای اساتید، دانشجویان و پژوهش‌گران این حوزه بوده است. تمهید مقدمات برگزاری دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی نیز از

سال ۱۳۹۰ صورت‌گرفت تا اولاً تکرار این واقعه علمی باشد و به‌عنوان سنتی ماندگار و منظم تکرار شود و تغییرات رخ داده در جامعه با نگاه علمی و موشکافانه محققان رصد و چاره‌اندیشی شود؛ ثانیاً پاسداشتی باشد از مقام علمی استاد دکتر محمد عبداللهی.

از این رو، محورهای برگزاری دومین همایش برای اخذ مقالات به شرح زیر اعلام شد:

- دستاوردهای نظری بومی درباره آسیب‌های اجتماعی؛
- سبب‌شناسی آسیب‌های اجتماعی؛
- وضعیت موجود آسیب‌های اجتماعی، آثار و پیامدهای آن؛
- روند تغییرات و تحولات آسیب‌های اجتماعی در دهه اخیر و دورنمای آن؛
- سیاست‌ها، برنامه‌ها و نظام مدیریت آسیب‌های اجتماعی؛
- راه‌های پیشگیری، مداخله، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی

خوشبختانه، استقبال چشمگیر اساتید، دانشجویان و پژوهش‌گران از این فراخوان موجب دلگرمی بود و بیش از ۶۵۰ چکیده مقاله در دبیرخانه همایش دریافت شد.

از جمله نکات حائز اهمیت در دریافت چکیده‌ها و مقالات، حضور و نقش فعال پژوهش‌گران جوان و دانشجویان عزیز در مقاطع تحصیلات تکمیلی است که توانسته‌اند با ارائه تحلیل‌ها و یافته‌های مناسب حدود ۴۰ درصد از تعداد کل چکیده‌ها را به صورت مستقل و ۲۰ درصد را هم با مشارکت اساتید محترم به خود اختصاص دهند و در این فرصت، لازم می‌دانم از اساتید و پژوهش‌گران و دانشجویان به‌خاطر ارسال چکیده و مشروع مقاله‌های ارزشمند سپاس‌گزاری کنم و تلاش ایشان را ارج نهم.

فرایند ارزیابی چکیده‌ها را هیئت داوران با دقت انجام داد و در نهایت ۴۷۰ چکیده مقاله در قالب ۲۱ فصل به صورت کتاب چکیده مقالات در زمستان ۱۳۹۰ به طبع رسید.

زمان برگزاری همایش در مرحله نخست، روزهای دوم و سوم اسفندماه سال ۱۳۹۰ پیش‌بینی شده بود که به دلایلی نامعلوم محقق نگردید و هرچند در روزهای هشتم و نهم خرداد ۱۳۹۱ مقدمات و امکانات این مهم مهیا شد و هماهنگی‌های اداری و قانونی انجام پذیرفت، باز به دلایل اعلام‌نشده برگزاری